

मंत्रिमंडळ निर्णय

दि. २४ ऑक्टोबर २०१७

(बैठक क्र. १५०)

अ.क्र.	विषय	विभाग
१	नगरपंचायती असलेल्या शहरांमध्येही आता थेट निवडणुकीने नगराध्यक्ष	नगर विकास (२)
२	नवी मुंबई आंतरराष्ट्रीय विमानतळाचे काम मुंबई इंटरनॅशनल एअरपोर्ट्स कंपनीला	नगर विकास (१)
३	मुंबईची पश्चिम आणि पूर्व उपनगरे जोडली जाणार स्वामी समर्थ नगर-जोगेश्वरी-विक्रोळी मेट्रो मार्गास मंत्रिमंडळाची मान्यता	नगर विकास (१)
४	ठाणे-भिवंडी-कल्याण मेट्रो मार्गास राज्य मंत्रिमंडळाची मान्यता	नगर विकास (१)
५	हायब्रीड ॲन्युईटीच्या धोरणात सुधारणा किमान ५० कि.मी. अंतराच्या रस्त्यांसाठी निविदा काढणार	सार्वजनिक बांधकाम
६	कृषी, परिवहन, नागरी सुविधा क्षेत्रात नाविन्यपूर्णतेला वाव सार्वजनिक हिताचे प्रकल्प उभारण्यासाठी राज्यात स्विस चॅलेंज पद्धतीचा अवलंब होणार	सार्वजनिक बांधकाम
७	महाराष्ट्र समृद्धी महामार्गाच्या कामाला गती नागपूर-मुंबई सुपर कम्युनिकेशन एक्सप्रेसवे लिमिटेड या नावाने विशेष उद्देश वाहन स्थापण्यास मान्यता	सार्वजनिक बांधकाम
८	राज्यात अन्न प्रक्रिया धोरण लागू करण्यास मंजूरी कृषी क्षेत्रातील उत्पन्न व रोजगार वाढीसह अन्न प्रक्रिया उद्योगांना प्रोत्साहन मिळणार	कृषी
९	आरेची उत्पादने इतर दुकाने व मॉल्समध्ये विक्रीस शासकीय दूध योजनांचे पीपीपी तत्वावर पुनरुज्जीवन	पदुम
१०	पंढरपूर मंदिर समितीत आता सहअध्यक्ष पद	विधि व न्याय

**नगरपंचायती असलेल्या शहरांमध्येही
आता थेट निवडणुकीने नगराध्यक्ष**

राज्यातील नगरपरिषदांच्या धर्तीवर नगरपंचायतींच्या नगराध्यक्षाची निवडणूक थेट पद्धतीने घेण्यासाठी महाराष्ट्र नगरपरिषद, नगरपंचायती व औद्योगिक नगरी अधिनियम-१९६५ मध्ये सुधारणा करण्यासाठी अध्यादेश काढण्याची विनंती राज्यपालांना करण्यास आजच्या मंत्रिमंडळ बैठकीत मान्यता देण्यात आली. या निर्णयामुळे नगरपरिषद आणि नगरपंचायती असलेल्या शहरांमध्ये नगराध्यक्ष निवडणुकीत समानता निर्माण होणार आहे.

यापूर्वी महाराष्ट्र नगरपरिषद, नगरपंचायती व औद्योगिक नगरी अधिनियम-१९६५ मध्ये सुधारणा करून नगरपरिषदा असलेल्या शहरांमध्ये नगराध्यक्षपदाची निवडणूक थेट पद्धतीने घेण्यासाठी तरतूद करण्यात आलेली आहे. मात्र, ही तरतूद नगरपंचायती असलेल्या शहरांमध्ये लागू नव्हती. त्यासाठी अधिनियमातील कलम ३४१ब-६ नंतर ३४१ब-७ आणि ३४१ब-८ हे कलम समाविष्ट करण्यात येणार आहे. या दुरुस्तीमुळे नगराध्यक्ष व उपनगराध्यक्ष यांच्या पदाचा कालावधी सध्याच्या अडीच वर्षांपेवजी पाच वर्षांचा होईल. विहित केलेल्या प्रक्रियेप्रमाणे नामनिर्देशन करण्याचा आणि निर्णायक मत देण्याचाही अधिकार अध्यक्षांना प्राप्त होणार आहे.

-----o-----

**नवी मुंबई आंतरराष्ट्रीय विमानतळाचे काम
मुंबई इंटरनॅशनल एअरपोर्ट्स कंपनीला**

नवी मुंबई आंतरराष्ट्रीय विमानतळ प्रकल्पाचे काम सर्वाधिक बोली लावणाऱ्या मुंबई इंटरनॅशनल एअरपोर्ट कंपनीस देण्याचा निर्णय आजच्या मंत्रिमंडळ बैठकीत घेण्यात आला. या निर्णयामुळे विमानतळाच्या कामाला आता गती मिळणार असून डिसेंबर २०१९ पर्यंत तो कार्यान्वित होणे अपेक्षित आहे. या प्रकल्पासाठी नोडल एजन्सी म्हणून सिडको काम पाहत आहे.

नवी मुंबई येथे ११६० हेक्टर क्षेत्रावर सार्वजनिक-खाजगी भागीदारी तत्त्वाने (पीपीपी) ग्रीनफिल्ड आंतरराष्ट्रीय विमानतळ विकसित करण्यासाठी आंतरराष्ट्रीय स्तरावर द्विटप्पा स्पर्धात्मक पद्धतीने बोली प्रक्रिया राबविण्यात आली होती. या निविदा प्रक्रियेमध्ये जीएमआर एअरपोर्ट्स, व्हॉल्युप्टास डेव्हलपर्स (हिरानंदानी ग्रुप) व झुरीच एअरपोर्ट इंटरनॅशनल एजी (व्यापारी संघ), एमआयए इन्फ्रास्ट्रक्चर (व्हिन्सी एअरपोर्ट व टाटा रिअल्टी यांचा समन्याय सहभाग असलेली कंपनी) आणि मुंबई इंटरनॅशनल एअरपोर्ट यांनी सहभाग घेतला होता. याबाबत तपशीलवार मुल्यांकनाच्या आधारे प्रकल्प सनियंत्रण आणि अंमलबजावणी समितीने चार अर्जदारांपैकी उच्चतम अधिमूल्य प्रस्ताव देणाऱ्या मुंबई इंटरनॅशनल एअरपोर्ट प्रा.लि.या कंपनीची सवलतधारक म्हणून निवड करण्यास शिफारस केली आहे. त्यास आजच्या बैठकीत मान्यता देण्यात आली.

सुरक्षा बाबींची पूर्तता करणाऱ्या आणि प्रकल्पाच्या १२.६ टक्के महसुलाचा समभाग सिडकोला देणाऱ्या मुंबई इंटरनॅशनल एअरपोर्ट कंपनीची निवड करण्यात आल्याने सिडकोला एकूण वार्षिक उत्पन्नाच्या १२.६ टक्के महसुली समभाग आणि २६ टक्के प्राधिकरण समभाग मिळणार आहेत. तसेच सवलतधारक शुल्कापोटी ५ हजार कोटी आणि पूर्व कार्यान्वयन शुल्क म्हणून ११० कोटी रुपये देखील सिडकोला प्राप्त होणार आहेत. त्याचप्रमाणे सवलतीच्या कर्जाची परतफेड करताना विकासकाच्या नेमणुकीच्या दिनांकापासून ११ वर्षांनंतर पूर्वविकास कामांपोटी ३ हजार ४२० कोटी रुपये सिडकोला विकासकाकडून दिले जाणार आहेत. या माध्यमातून राज्यात अत्याधुनिक असे आंतरराष्ट्रीय दर्जाचे विमानतळ उभारले जाणार असून राज्य शासनावर कोणताही वित्तीय भार पडणार नाही.

-----o-----

मुंबईची पश्चिम आणि पूर्व उपनगरे जोडली जाणार
स्वामी समर्थ नगर-जोगेश्वरी-विक्रोळी
मेट्रो मार्गास मंत्रिमंडळाची मान्यता

मुंबईतील मेट्रो जाळ्याच्या विस्तारीकरणाचा महत्त्वाचा टप्पा असलेल्या स्वामी समर्थ नगर-जोगेश्वरी-विक्रोळी या मेट्रो मार्ग क्र. ६ च्या सविस्तर प्रकल्प अहवालास व त्याच्या अंमलबजावणीस आज राज्य मंत्रिमंडळाच्या बैठकीत मान्यता देण्यात आली. या १४.४७ कि.मी. लांबीच्या रेल्वेमार्गामुळे पश्चिम द्रुतगती महामार्ग, जोगेश्वरी-विक्रोळी लिंक रोड, एस.व्ही.रोड, एल.बी.एस. तसेच पूर्व द्रुतगती महामार्ग एकमेकांना जोडण्यास मोठी मदत होणार आहे.

मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाच्या ऑगस्ट २०१५ मध्ये झालेल्या तसेच राज्य मंत्रिमंडळाच्या ऑक्टोबर २०१५ मध्ये झालेल्या बैठकीत मुंबई मेट्रो मार्गाच्या उभारणी अंतर्गत ११८ कि.मी. लांबीच्या उन्नत मेट्रो मार्गाची तातडीने अंमलबजावणी करण्यास मान्यता मिळाली आहे. प्राधिकरणाच्या बैठकीत देण्यात आलेल्या मंजूरीनुसार स्वामी समर्थ नगर-जोगेश्वरी-विक्रोळी मेट्रो मार्ग हा पश्चिम द्रुतगती मार्गापासून जोगेश्वरी-विक्रोळी मार्गाद्वारे कांजूर मार्ग पूर्व द्रुतगती मार्गापर्यंत होता. परंतु, पश्चिम उपनगरातील स्वामी समर्थ नगर क्षेत्रातून जाणारा हा मेट्रो मार्ग, मेट्रो मार्ग- २ अ ला जोडून संपूर्ण पूर्व-पश्चिम मार्गाची जोडणी तयार करण्याच्या उद्देशाने हा मेट्रो मार्ग स्वामी समर्थ नगर पर्यंत वाढविण्यात आलेला आहे. दिल्ली मेट्रो रेल्वे महामंडळाने बृहत् आराखड्यातील मेट्रो मार्ग-६ स्वामी समर्थ नगर-जोगेश्वरी-विक्रोळी या मेट्रो मार्गाचा सुधारित प्रकल्प अहवाल ऑक्टोबर २०१६ मध्ये सादर केला. प्राधिकरणाच्या १९ ऑक्टोबर २०१६ रोजी झालेल्या १४१ व्या बैठकीत त्याला मान्यता मिळाली असून प्राधिकरणाने शासनाची मान्यता घेण्याची शिफारस केली आहे. मेट्रो मार्ग-२अ दहिसर (पूर्व)-डी.एन.नगर (१८.६ कि.मी.) प्रमाणेच मेट्रो मार्ग-६-स्वामी समर्थ नगर-जोगेश्वरी-विक्रोळी (१४.४७ कि.मी.) असे दोन्ही मार्ग मिळून सुमारे ३३ कि.मी. लांबीचा मेट्रो प्रकल्प दिल्ली मेट्रो महामंडळामार्फत Deposit work म्हणून राबविण्याचे प्रस्तावित आहे.

या पूर्णतः उन्नत असलेल्या मेट्रो मार्गाची एकूण लांबी १४.४७ कि.मी. राहणार असून त्यात १३ स्थानके असतील. स्वामी समर्थ नगर, आदर्श नगर, जोगेश्वरी (प.), जोगेश्वरी विक्रोळी लिंक रोड, श्याम नगर, महाकाली लेणी, सिद्ध गाव, साकी विहार रोड, रामबाग, पवई तलाव, आयआयटी पवई, कांजूरमार्ग (प.) आणि विक्रोळी (पूर्व द्रुतगती मार्ग) अशी ही स्थानके असून कांजूरमार्ग येथे कार डेपो नियोजित आहे. मार्च २०२१ पर्यंत हा प्रकल्प पूर्ण होणे अपेक्षित असून प्रकल्पाच्या पूर्णत्वानंतरची एकूण किंमत ६ हजार ७१६ कोटी गृहित धरण्यात आली आहे. त्यात मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाचा सहभाग ३ हजार १९५ कोटी आणि राज्य शासनाचा सहभाग १ हजार ८२० कोटी तर १ हजार ७०० कोटींचा निधी कर्ज स्वरूपातील असणार आहे. हा प्रकल्प पूर्ण झाल्यानंतर २०२१ मध्ये प्रतिदिन साडेसहा लाख प्रवासी वाहतुकीची क्षमता निर्माण होईल. या मार्गावर सुरुवातीचे किमान भाडे १० रुपये तर कमाल भाडे ३० रुपये असेल.

मेट्रो मार्ग-६ हा उपनगरीय रेल्वेशी जोडला जाणार असल्याने तसेच मेट्रो मार्ग -२अ, ७, ३ आणि मेट्रो मार्ग-४ या मेट्रो मार्गामुळे पश्चिम व पूर्व उपनगरातील नागरिकांना मोठा फायदा होणार आहे. स्वामी समर्थ नगर, सिद्धा, एल अँड टी यासारखी वाणिज्यिक क्षेत्रे आणि आय.आय.टी. सारख्या नावाजलेल्या शिक्षण संस्थेस हा मेट्रो मार्ग फायदेशीर ठरेल. या मार्गामुळे पश्चिम द्रुतगती महामार्ग, जोगेश्वरी-विक्रोळी लिंक रोड, एस.व्ही.रोड, एल.बी.एस. तसेच पूर्व द्रुतगती महामार्ग जोडण्यात येणार आहेत. या मार्गामुळे मेट्रो मार्ग-२ अ (दहिसर-डी.एन.नगर), मेट्रो मार्ग-७ (दहिसर-अंधेरी), मेट्रो मार्ग-३ (कुलाबा-वांद्रे-सिद्धा) व मेट्रो मार्ग-४ (वडाळा-ठाणे-कासारवडवली) या मेट्रो मार्गांशी प्रवासी जोडले जाणार आहेत. सन २०२१ पर्यंत ६.५० लाख तर २०३१ पर्यंत सुमारे ७.७० लाख प्रवाशांना वातानुकूलित, सुरक्षित, आरामदायक प्रवासाचे फायदे उपलब्ध होतील. तसेच,

वेळेची बचत, इंधन बचत, वाहन खर्च आणि प्रवासास लागणाऱ्या वेळेमध्ये बचत होऊन रस्त्यावरील दुर्घटना, ध्वनी व हवेतील प्रदूषण कमी होण्यास मदत होणार आहे.

-----○-----

नगर विकास विभाग (१)

ठाणे-भिवंडी-कल्याण मेट्रो मार्गास

राज्य मंत्रिमंडळाची मान्यता

मुंबई महानगर क्षेत्रात उभारण्यात येत असलेले मेट्रो रेल्वेचे जाळे आता अधिक विस्तारित होत असून ठाणे-भिवंडी-कल्याण या मेट्रो-५ मार्गास आजच्या मंत्रिमंडळ बैठकीत मान्यता देण्यात आली. हा मार्ग एकूण २३.५० कि.मी.चा असून त्यामुळे मुंबई महानगराशी भिवंडी आणि कल्याणचा परिसर जोडण्यास मोठी मदत होणार आहे.

ठाणे-भिवंडी-कल्याण या पूर्णतः उन्नत असलेल्या मार्गावर एकूण १६ स्थानके राहणार असून त्यात कल्याण एपीएमसी, कल्याण स्टेशन, सहजानंद चौक, दुर्गाडी किल्ला, कोनगाव, गोवेगाव एमआयडीसी, राजनौली गाव, टेमघर, ओसवाल वाडी, गणेश नगर, अंजूर फाटा, पूर्णा, काल्हेर, कशेळी, बाळकुम आणि कापूरबावडी यांचा समावेश आहे. मार्च २०२१ पर्यंत म्हणजे ४१ महिन्यात या प्रकल्पाचे काम पूर्ण करण्याचे प्रस्तावित करण्यात आले आहे. २०२१ मध्ये प्रति पाच मिनिटांमागे एक गाडी याप्रमाणे वेळापत्रक असेल. या प्रकल्पाची पूर्णत्वानंतरची एकूण किंमत ८ हजार २४० कोटी असेल. या मार्गामुळे २०२१ मध्ये २.३ लाख तर २०३१ पर्यंत दैनंदिन तीन लाखाहून अधिक प्रवाशांना वातानुकूलित, सुरक्षित आणि आरामदायी प्रवास करता येणार आहे. वेळ, इंधन आणि खर्चातही बचत होणार असून रस्ते अपघात, ध्वनी व हवा प्रदूषण कमी होणार आहे. या प्रकल्पामुळे प्रवाशांना मेट्रो मार्ग-४ (वडाळा-ठाणे-कासारवडवली) व मेट्रो मार्ग-११ (तळोजा - कल्याण) या मेट्रो मार्गाशी प्रवाशी जोडले जाणार आहेत. या मार्गावर किमान १० व कमाल ५० इतके भाडे आकारण्यात येणार आहे. मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण या प्रकल्पाची अंमलबजावणी करणार आहे.

-----○-----

हायब्रीड ॲन्युईटीच्या धोरणात सुधारणा

किमान ५० कि.मी. अंतराच्या रस्त्यांसाठी निविदा काढणार

राज्यातील रस्ते आणि पूल यांच्या बांधकाम व देखभालीसाठी स्वीकारण्यात आलेल्या हायब्रीड ॲन्युईटी या धोरणात सुधारणा करण्यास राज्य मंत्रिमंडळाच्या आज झालेल्या बैठकीत मान्यता देण्यात आली. या सुधारणेनुसार हायब्रीड ॲन्युईटी तत्वावर स्वीकारण्यात येणाऱ्या कामांना चांगला प्रतिसाद मिळण्यासाठी कामाची निविदा काढताना कमीत कमी ५० कि.मी.चे पॅकेजेस करून निविदा मागविण्यात येणार आहेत.

राज्यात राष्ट्रीय महामार्ग, प्रमुख राज्य मार्ग, राज्य मार्ग, प्रमुख जिल्हा मार्ग, इतर जिल्हा मार्ग व ग्रामीण रस्त्यांचे तीन लाख कि.मी. लांबीचे जाळे आहे. राष्ट्रीय महामार्गाची देखभाल दुरुस्ती केंद्र सरकारकडून केली जाते तर इतर मार्गांची दुरुस्ती राज्य शासनाकडून केली जाते. याशिवाय सार्वजनिक बांधकाम विभागाकडून ९० हजार कि.मी. लांबीच्या रस्त्यांची देखभाल दुरुस्ती केली जाते. मात्र, अलिकडच्या काळात रस्ते दुरुस्ती व नूतनीकरणाची कामे अपेक्षेप्रमाणे होत नसल्याने राज्य सरकारने गेल्या वर्षी विशेष निर्णय घेतला होता. त्यानुसार राज्यातील रस्त्यांचा सर्वांगीण विकास करण्याच्या कार्यक्रमांतर्गत २०१६-१७ पासून ३० हजार कोटी रुपये खर्चून १० हजार कि.मी. लांबीच्या रस्त्यांची सुधारणा करण्यासाठी हायब्रीड ॲन्युईटी या तत्वाचा अवलंब करण्याचा निर्णय नोव्हेंबर २०१६ मध्ये झालेल्या राज्य मंत्रिमंडळाच्या बैठकीत घेण्यात आला होता. या तत्त्वानुसार बांधकामाचा कालावधी दोन वर्षांचा ठेऊन ठेकेदारास उर्वरित रक्कम देण्याचा कालावधी १५ वर्षांपर्यंत ठेवण्यात आला होता. तसेच शासनाचा सहभाग ४० टक्के तर खासगी सहभाग ६० टक्के ठरविण्यात आला होता. या धोरणात बदल करण्याचा निर्णय सरकारने घेतला असून उर्वरित रक्कम देण्याचा कालावधी १० वर्षांपर्यंत कमी करण्यात आला आहे. तर शासनाचा सहभाग ४० टक्क्यांवरून ६० टक्के इतका वाढविण्यात आला आहे. त्यामुळे खाजगी सहभाग आता ६० टक्के वरून ४० टक्के इतका कमी करण्यात आला आहे. तसेच कामाची निविदा मागविताना किमान १०० कि.मी. चे पॅकेजेस करून त्या मागविण्याऐवजी ते आता ५० कि.मी. चे पॅकेजेस करून मागविण्यात येणार आहेत. हायब्रीड ॲन्युईटी तत्वावर हाती घेतलेल्या या ५० कि.मी. लांबीच्या कामाच्या निविदांना प्रतिसाद न मिळाल्यास रस्ते सुधारण्याची कामे इपीसी (इंजिनिअरिंग, प्रोक्युअरमेंट अँड कन्स्ट्रक्शन) तत्वावर हाती घेण्यास मान्यता देण्यात आली. हायब्रीड ॲन्युईटी रस्ते सुधारणा प्रकल्पाच्या संनियंत्रणासाठी सार्वजनिक बांधकाम मंत्री व वित्त मंत्री यांची उच्चाधिकार समिती नेमण्याचा निर्णय घेण्यात आला. या बदलांमुळे या धोरणाला अधिक प्रतिसाद मिळण्याची आशा आहे.

-----०-----

कृषी, परिवहन, नागरी सुविधा क्षेत्रात नाविन्यपूर्णतेला वाव

सार्वजनिक हिताचे प्रकल्प उभारण्यासाठी

राज्यात स्विस चॅलेंज पद्धतीचा अवलंब होणार

राज्यात पायाभूत सुविधा क्षेत्रात विविध प्रकल्पांची कामे गतीने होण्यासह नाविन्यपूर्ण कामांचे प्रस्ताव शासनाकडे सादर व्हावेत यासाठी स्विस चॅलेंज पद्धतीने कामे हाती घेण्याविषयीच्या धोरणास आजच्या मंत्रिमंडळ बैठकीत मान्यता देण्यात आली. या निर्णयामुळे कृषी, सार्वजनिक परिवहन आणि नागरी सुविधा क्षेत्रातील सार्वजनिक हिताचे विविध प्रकल्प उभारण्यास मदत होणार आहे.

आंतरराष्ट्रीय स्तरावर स्विस चॅलेंज पद्धती (SCM) ही एक नव्याने उदयास आलेली निविदा प्रक्रिया आहे. या पद्धतीमध्ये खाजगी व्यक्ती किंवा संस्था स्वतःहून (Su Moto) सार्वजनिक हितासाठी आवश्यक असलेली नाविन्यपूर्ण कामे निवडतात आणि अशा कामाची अंमलबजावणी करण्याबाबत स्वतः पुढाकार घेऊन शासनास प्रस्ताव सादर करतात. त्यानंतर शासनाकडून त्या कामासाठी निविदा प्रक्रिया हाती घेण्यात येऊन अन्य पात्र कंत्राटदारांकडून स्पर्धात्मक पद्धतीने निविदा मागविण्यात येतात. या प्रक्रियेत निविदेत सहभागी झालेल्या अन्य उद्योजकांकडून जर मूळ सूचकाच्या प्रस्तावापेक्षा अधिक नाविन्यपूर्ण आणि किफायतशीर प्रस्ताव शासनास सादर झाल्यास मूळ सूचकास स्पर्धात्मक निविदेमधून प्राप्त प्रस्तावानुसार त्याचा प्रस्ताव मॅच (मिळताजुळता) करण्याची संधी देण्यात येते.

स्विस चॅलेंज पद्धती ही अनेक देशात व्यापक प्रमाणात वापरण्यात येते. भारतात देखील केंद्र शासनाबरोबरच काही राज्यांनी स्विस चॅलेंज पद्धतीमध्ये आवश्यक सुधारणा करून तिचा अवलंब केला आहे. देशात सध्या आंध्र प्रदेश, कर्नाटक, केरळ, मध्य प्रदेश व राजस्थान आदी राज्यांमध्ये काही वैशिष्ट्यपूर्ण कामांसाठी या पद्धतीचा वापर करण्यात येत आहे.

खाजगी व सार्वजनिक सहभागातून करावयाच्या प्रकल्पांसाठी वापरण्यात येत असलेल्या केंद्र शासनाच्या अर्थ विभागाच्या आदर्श सवलत करारनाम्यांनुसार प्रकल्पनिहाय आवश्यक सुधारणा करून स्विस चॅलेंज पद्धत राबविण्यास मान्यता देण्यात आली आहे. राज्यात या पद्धतीअंतर्गत कृषी क्षेत्रातील किमान २५ कोटी, परिवहन क्षेत्रातील किमान २०० कोटी आणि नागरी क्षेत्रातील किमान ५० कोटी रुपये किमतीचे पायाभूत सुविधांचे प्रकल्प हाती घेण्यात येणार आहेत. स्पर्धात्मक पद्धतीने निविदा प्राप्त झाल्यानंतर मूळ सूचकाने सादर केलेला प्रस्ताव हा अन्य उद्योजकाच्या कमी दराच्या किंवा किफायतशीर प्रस्तावाच्या अंतिम निविदा किंमतीच्या कमाल १० टक्क्यांपर्यंत अधिक असेल तरच मूळ सूचकास कमी दराच्या अथवा किफायतशीर प्रस्तावास मॅच करण्याची संधी देण्यात येणार आहे. मूळ सूचक यांनी मूळ प्रस्ताव अन्य उद्योजकाप्रमाणे करून दिल्यास त्यांना प्रकल्प सुरू करण्याची परवानगी दिली जाईल. अन्यथा हा प्रकल्प राबविण्याची परवानगी न्यूनतम दराची निविदा सादर करणाऱ्या संस्थेस देण्यात येईल.

स्विस चॅलेंज पद्धतीने यशस्वीरित्या राबविण्यात येणाऱ्या प्रकल्पाच्या सूचकास सविस्तर प्रकल्प अहवाल तयार करण्यासाठी आलेल्या खर्चाची (स्विकृत प्रकल्प किंमतीच्या कमाल ०.१ टक्क्यांपर्यंत) भरपाई देण्यात येणार आहे. ही भरपाई प्रकल्प सुरू करण्यास परवानगी दिलेल्या उद्योजकाकडून मिळालेल्या रकमेतून करण्यात येईल. या पद्धती अंतर्गत येणाऱ्या प्रकल्पांची संबंधित प्रशासकीय विभागाकडून छाननी झाल्यानंतर विविध टप्प्यांवरील मान्यता देण्यासाठी मुख्य सचिवांच्या अध्यक्षतेखाली राज्यस्तरीय उच्चाधिकार समिती स्थापन करण्यात येणार आहे. कोणत्याही टप्प्यावर कोणतेही कारण न देता प्रस्ताव नाकारण्याचा अधिकार शासनास राहणार आहे.

-----o-----

महाराष्ट्र समृद्धी महामार्गाच्या कामाला गती
नागपूर-मुंबई सुपर कम्युनिकेशन एक्सप्रेसवे लिमिटेड
या नावाने विशेष उद्देश वाहन स्थापण्यास मान्यता

राज्याचा महत्वाकांक्षी प्रकल्प असणाऱ्या नागपूर-मुंबई शीघ्रसंचार द्रुतगती मार्गाची (महाराष्ट्र समृद्धी महामार्ग) कालमर्यादेत अंमलबजावणी करण्यासह निधी उभारणी आणि इतर महत्वाच्या कामांसाठी महाराष्ट्र राज्य रस्ते विकास महामंडळाची दुय्यम कंपनी म्हणून नागपूर-मुंबई सुपर कम्युनिकेशन एक्सप्रेसवे लिमिटेड (Nagpur-Mumbai Super Communication Expressway Limited) या नावाने विशेष उद्देश वाहन कंपनी (Special Purpose Vehicle) स्थापन करण्यास आज झालेल्या मंत्रिमंडळाच्या बैठकीत मान्यता देण्यात आली. तसेच त्यासाठी कंपनी अधिनियमांतर्गत नोंदणी करण्यासही मंजूरी देण्यात आली.

आजच्या निर्णयानुसार विशेष उद्देश वाहन कंपनीच्या (SPV) भागभांडवलापैकी किमान ५१ टक्के भागभांडवल पूर्ण सवलत कालावधीसाठी महाराष्ट्र राज्य रस्ते विकास महामंडळाकडे (एमएसआरडीसी) राहणार आहे. तसेच या दुय्यम कंपनीत मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाचे आयुक्त, झोपडपट्टी विकास प्राधिकरणाचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र गृहनिर्माण व क्षेत्र विकास प्राधिकरणाचे उपाध्यक्ष व मुख्य कार्यकारी अधिकारी (प्राधिकरण), महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळाचे उपाध्यक्ष व व्यवस्थापकीय संचालक आणि शहर व औद्योगिक विकास महामंडळाचे व्यवस्थापकीय संचालक यांना संचालक म्हणून नियुक्ती देण्यात येणार आहे.

महाराष्ट्र समृद्धी महामार्गाची निर्मिती, ग्रीनफिल्ड अलाईनमेंट आणि इतर सर्व कामांसाठी एमएसआरडीसीची कार्यान्वयन यंत्रणा म्हणून नियुक्ती करण्यात आली आहे. या मार्गासाठी लॅण्ड पुलिंग योजनेतर्गत जमीन संपादनासाठी विकसित जमिनीच्या स्वरूपात मोबदला किंवा प्रकल्पात भागीदारी देण्यास मान्यता देण्यात आली आहे. त्याचप्रमाणे जमीन एकत्रीकरण योजनेत स्वेच्छेने सहभागी झाले नसलेल्या जमीन मालक किंवा हितसंबंधित व्यक्तींची जमीन ही भूसंपादनासाठी लागू असलेल्या कायदानुसार संपादित करण्यात येणार आहे. अशा सर्व कामांसाठी ही एसपीव्ही सहाय्यभूत ठरणार आहे.

महाराष्ट्र समृद्धी मार्ग हा एकूण ७०० किमी लांबीचा असून राज्यातील ३४ ग्रामीण जिल्ह्यांपैकी २४ जिल्ह्यांना फायदेशीर ठरणारा आहे. या मार्गामध्ये एकूण ३९२ गावे येत असून आजपर्यंत ३७१ गावांतील जमिनीची संयुक्त मोजणी पूर्ण झालेली आहे. तसेच ९८० हेक्टर क्षेत्र खरेदीने ताब्यात घेण्यात आलेले आहे. या मार्गाची एकूण प्रकल्प किंमत ४६ हजार कोटी एवढी आहे.

-----o-----

राज्यात अन्न प्रक्रिया धोरण लागू करण्यास मंजूरी
कृषी क्षेत्रातील उत्पन्न व रोजगार वाढीसह
अन्न प्रक्रिया उद्योगांना प्रोत्साहन मिळणार

राज्यात अन्न प्रक्रिया उद्योगाला चालना देण्यासाठी अन्न प्रक्रिया धोरण लागू करण्यास आज झालेल्या मंत्रिमंडळ बैठकीत मंजूरी देण्यात आली. या धोरणामुळे कृषी उत्पादनांना स्थानिक बाजारपेठेपासून थेट आंतरराष्ट्रीय स्तरापर्यंत बाजारपेठ उपलब्ध होण्यासह शेतकऱ्यांच्या उत्पन्नात वाढ होण्यास मदत होणार आहे.

राज्यात वेगाने होणारे नागरीकरण, देशातील सर्वाधिक औद्योगीकरण, नागरिकांचे उंचावणारे जीवनमान, देशांतर्गत आणि परदेशी गुंतवणुकीत होणारी वाढ यातून अन्न प्रक्रिया क्षेत्राच्या विकासाला मोठा वाव आहे. गेल्या अर्थसंकल्पात कृषि प्रक्रियेसाठी नवीन योजना घोषित करण्यात आली असून ती २० जून २०१७ पासून मुख्यमंत्री कृषी व अन्न प्रक्रिया योजना या नावाने अस्तित्वात आली आहे. याअंतर्गत अन्न प्रक्रिया उद्योगांना प्रोत्साहित करण्यासाठी राज्याचे अन्न प्रक्रिया धोरण ठरविण्यात आले आहे. या धोरणामुळे कृषी उद्योगांत गुंतवणूक होऊन शेतकऱ्यांच्या उत्पन्नात वाढ होईल आणि रोजगाराच्या संधी देखील निर्माण होतील. धोरणाच्या अंमलबजावणीसाठी कृषी व फलोत्पादन मंत्री यांच्या अध्यक्षतेखाली नियामक मंडळ कार्यरत राहिल. यामध्ये पणन मंत्री, उद्योग मंत्री, पशुसंवर्धन-दुग्धविकास व मत्स्यव्यवसाय मंत्री, सहकार मंत्री, कृषी व फलोत्पादन राज्यमंत्री आणि संबंधित अधिकारी हे सदस्य असतील.

या धोरणामध्ये विविध बाबींचा समावेश आहे. कृषी प्रक्रिया उद्योगास प्रोत्साहन देण्यासाठी दोन स्वतंत्र संचालनालये स्थापन करण्यात येतील. अन्न प्रक्रिया उद्योगांना पायाभूत सुविधा देण्यासाठी उद्योग आयुक्तांच्या कार्यालयात संचालक दर्जाचे अधिकारी नेमण्यात येतील. केंद्र व राज्याच्या विविध अनुदानांचा लाभ मिळवून देणे, उद्योगांना नवीन बाजारपेठ व तंत्रज्ञान उपलब्ध करून देणे इत्यादींसाठी कृषी आयुक्तालयामध्ये अन्न प्रक्रिया संचालनालय स्थापन करण्यात येणार आहे. अन्नप्रक्रिया उद्योगामध्ये गुंतवणुकदारांना सर्व संबंधित सेवा पुरविण्यासाठी जिल्हा स्तरावर ई-प्लॅटफॉर्म आधारित एक खिडकी पद्धत सुरु करण्यात येणार आहे.

कृषी उत्पादनांना बाजारपेठ मिळवून देण्यासाठी पायाभूत सुविधांचे बळकटीकरण करण्यावर या धोरणांतर्गत भर दिला जाईल. संबंधित भौगोलिक क्षेत्रातील उत्पादनावर आधारित अन्न प्रक्रियेवर भर देऊन समूह (क्लस्टर्स) विकसित केले जाणार आहेत. राज्याचा कृषी विभाग केंद्राच्या सूक्ष्म, लहान आणि मध्यम उद्योग मंत्रालयाच्या मदतीने या समुहांचा विकास करणार आहे. त्यातून अन्न प्रक्रिया उद्योग, मेगा फूड पार्क यांना प्रोत्साहन मिळण्यास मदत होईल. परिणामी जोखीम कमी होऊन वैयक्तिक आर्थिक फायदा मिळेल.

कृषी प्रक्रिया उद्योजकांना गुणवत्तापूर्ण कच्चा माल उपलब्ध करून देण्यासाठी कृषी उत्पन्न बाजार समिती (APMC) कायद्यामध्ये सुधारणा करून कृषी उत्पादनाच्या मूल्य वाढीस तथा अन्न प्रक्रिया उद्योग वाढीस प्रोत्साहन मिळण्यासाठी आवश्यक असणाऱ्या तरतुदींचा समावेश करण्यात येईल. दर्जेदार कच्चा माल सहज उपलब्ध व्हावा म्हणून राज्यात गट शेतीची नवीन योजना मंजूर करण्यात आली आहे. शेतकऱ्यांची जमीन दीर्घ मुदतीच्या भाडेपट्ट्याने व्यापारी तत्त्वावर कृषी प्रक्रिया उद्योजकांना उपलब्ध झाल्यास कृषी उत्पादन घेता येईल, ही बाब लक्षात घेऊन कायद्यात योग्य ते बदल करण्यात येतील.

गावठाणाच्या बाहेर सूक्ष्म, लघु व मध्यम अन्न प्रक्रिया उद्योगांना अकृषिक परवानगीची आवश्यकता शिथिल करण्यात येणार आहे. त्यासाठी महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता-१९६६ मधील कलम ४२ च्या तरतुदीमध्ये सुधारणा केली जाईल. सूक्ष्म, लघु व मध्यम उपक्रमांची व्याख्या ही सूक्ष्म, लघु व मध्यम विकास अधिनियम-२००६ च्या तरतुदीप्रमाणे राहणार आहे.

कृषी प्रक्रिया उद्योगाचा विकास करण्यासाठी सर्व पायाभूत सुविधा नियोजनबद्ध पद्धतीने खाजगी क्षेत्राच्या सहकार्याने विकसित करण्यात येतील. मालवाहतूक क्षेत्रात अन्न प्रक्रिया व्यापाऱ्यांना प्रोत्साहन दिले

जाईल, नाशवंत मालाच्या साठवणुकीसाठी जवाहरलाल नेहरु पोर्ट ट्रस्ट येथे आणि रेल्वेच्या ठिकाणी समर्पित कार्गो हबची स्थापना करण्यात येईल. स्थानिक अन्न प्रक्रिया उद्योगांना आंतरराज्य व आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठा उपलब्ध होण्यासाठी सहकार्य करण्यात येईल. वाहतूक खर्चात बचत होऊन देशातील संपूर्ण लॉजिस्टिक नेटवर्कची क्षमता वाढणे अपेक्षित आहे, ज्यामुळे शेतकऱ्यांचे उत्पन्न वाढून ग्राहकांनाही योग्य किंमतीत उत्पादन मिळेल.

शंभर टक्के महिला गटांद्वारे स्थापन होणाऱ्या प्रकल्पांना मुख्यमंत्री अन्न प्रक्रिया योजनेसह राज्य पुरस्कृत सर्व अन्न प्रक्रिया योजनांमध्ये अग्रक्रम देण्यात येणार आहे.

शेतकऱ्यांचे जीवनमान आणि उत्पन्नात वाढ व्हावी म्हणून त्यास पूरक ठरणाऱ्या सुक्ष्म, लघु व मध्यम कृषी प्रक्रिया उद्योगांना कमी दराने कर्ज उपलब्ध करून द्यावे लागणार आहे. यासाठी सुक्ष्म, लघु व मध्यम प्रक्रिया उद्योगांना शेतीचा दर्जा देण्यात येईल. शेतकऱ्यांना बाजारपेठेशी जोडता यावे तसेच गुंतवणुकीला चालना मिळावी म्हणून संबंधित उद्योगांना प्राथमिक प्रक्रिया केंद्र उभारण्यासाठी वर्गीकरण, गुणांकन आणि पॅकेजिंगसाठी केंद्र आणि राज्य सरकारकडून मदत केली जाणार आहे. अन्न प्रक्रिया उद्योगामध्ये लागणारा कच्चा माल व प्रक्रिया झालेल्या अंतिम उत्पादनाची गुणवत्ता टिकविण्यासाठी अत्याधुनिक शीतसाखळी आवश्यक असते. हे लक्षात घेऊन २०२० पर्यंत अन्न प्रक्रिया उद्योग व निगडित शीतसाखळी प्रकल्पांसाठी वास्तविक खर्चावर आधारित (At Cost) विद्युत शुल्क लागू करण्यात येईल.

शेतमालावर आधारित सुक्ष्म, लघु व मध्यम अन्न प्रक्रिया उद्योगांना अन्न प्रक्रियेसाठी लागणारा पाणी उपसा परवाना घेण्याची आवश्यकता राहणार नाही. मात्र, मोठे उद्योग व मेगा फूडपार्क अन्न प्रक्रिया सुविधांच्या क्लस्टरमध्ये सामाईक सुविधा म्हणून पाणी उपसा प्रकरणावर निश्चित मुदतीत निर्णय घेण्याची कायदेशीर तरतूद केली जाणार आहे. अन्न प्रक्रिया उद्योग हे कच्च्या मालाच्या उपलब्धतेवर तसेच हंगामी स्वरूपाचे असतात. असे असले तरी कामगारांशी निगडित मुद्यांबाबत विवाद निर्माण झाल्यास सक्षम प्राधिकाऱ्याकडून निश्चित कालावधीत निर्णय देण्याची तरतूद कामगार कायद्यात करण्यात येईल.

प्रदूषण नियंत्रणाच्या दृष्टीने, अन्न प्रक्रिया उद्योगांनी गुणांकन तपासणी व अंमलबजावणी योग्यरित्या करावी म्हणून देखरेख करणारी सक्षम यंत्रणा प्रदूषण नियंत्रण विभागाच्या सहाय्याने निर्माण करण्यात येईल. बायोकेमिकल ऑक्सिजन डिमांडमध्ये (बीओडी) सुधारणा करून अन्न प्रक्रिया उद्योगांचा समावेश ग्रीन कॅटेगरीमध्ये करण्याची कार्यवाही करण्यात येणार आहे. कृषी आणि अन्न प्रक्रिया उद्योग किंवा पायाभूत सुविधांच्या प्रकल्पांना मान्यता प्राप्त संस्थांकडून उद्योगाशी संबंधित कौशल्य प्रमाणपत्र प्राप्त करून घेता येईल.

-----o-----

**आरेची उत्पादने इतर दुकाने व मॉल्समध्ये विक्रीस
शासकीय दूध योजनांचे पीपीपी तत्त्वावर पुनरुज्जीवन**

बंद पडलेल्या आणि बंद पडण्याची शक्यता असलेल्या शासकीय दूध योजना व शीतकरण केंद्रांचे खाजगी-सार्वजनिक सहभागाच्या (पीपीपी) तत्त्वावर पुनरुज्जीवन करण्यासह त्यासाठी तांत्रिक सल्लागाराची नियुक्ती करण्यास आज झालेल्या मंत्रिमंडळ बैठकीत मान्यता देण्यात आली. या निर्णयामुळे राज्यातील दुग्धोत्पादनास उर्जितावस्था प्राप्त होण्यास मदत होणार आहे.

त्याचप्रमाणे दुग्धव्यवसाय विकास विभागांतर्गत असलेल्या आरे या ब्रॅण्डची जोपासना व संवर्धन करण्यासह आरेच्या विक्री केंद्रांना अधिक सोयी-सुविधा देऊन त्याची मार्केटिंग व्यवस्था अधिक बळकट करण्याचा निर्णयही घेण्यात आला. त्यासाठी आरे ब्रॅण्डची उत्पादने अन्य दुकाने व मॉल्समध्ये विकण्याची मुभा दिली जाणार आहे.

दुभत्या जनावरांची शास्त्रीय व आधुनिक तंत्रानुसार देखभाल आणि संकरीकरणातून उच्च प्रतीच्या कालवडींची निर्मिती करून राज्यातील शेतकऱ्यांना माफक दराने पुरविण्यासाठी आरे, पालघर व दापचरी येथे प्रकल्पांची उभारणी करण्यात आली आहे. तसेच मुंबई, पुणे, नागपूर, नाशिक, सोलापूर, औरंगाबाद या महानगरपालिका क्षेत्रांसह इतर जिल्ह्यांच्या ठिकाणी दुग्धशाळा स्थापन करण्यात आल्या. राज्यात या दुग्धशाळांच्या ताब्यातील एकूण जमीन १३ हजार ९८५ एकर इतकी असून त्यातील ३५९९ एकर जमीन शासकीय उपक्रम आणि संघांना दिलेली आहे. त्यामुळे दुग्धविकास विभागाकडे सध्या १० हजार ३८६ एकर जमीन शिल्लक आहे. राज्यात विविध ठिकाणी असलेल्या या जमिनींवरील शासनाच्या मालकीच्या १२ दूध योजना व ४५ दूध शीतकरण केंद्रे सध्या पूर्णपणे बंद आहेत. तसेच मुंबई, पुणे, नांदेड, अहमदनगर इत्यादी ठिकाणच्या उर्वरित २० दूध योजना व २८ शीतकरण केंद्रे भविष्यात बंद होण्याची शक्यता निर्माण झाली आहे. मात्र, येथील शासकीय कर्मचारी-अधिकाऱ्यांच्या वेतनासह आस्थापना खर्च सुरुच आहे. प्रकल्प व्यवस्थापनासाठीचा खर्चही करावा लागत आहे. त्यामुळे शासनास हा खर्च पेलता येण्यासह या प्रकल्पांतून महसूल मिळण्यासाठी विशेष उपाययोजना करणे निकडीचे झाले होते.

या पार्श्वभूमीवर जाहीर निविदा प्रक्रियेचा अवलंब करून पीपीपी प्रक्रियेद्वारे दुग्धव्यवसाय विभागातील योजना, शीतकरण केंद्र आदी प्रकल्प चालवायला दिल्यास नव्याने भांडवली गुंतवणूक न करता शासनास मोठ्या प्रमाणावर महसूल प्राप्त होऊ शकतो. नूतनीकरण करावयाचे झाल्यास सुमारे २५० ते ३०० कोटी इतका निधी लागण्याची शक्यता असून जुन्या झालेल्या इमारतींच्या देखभाल दुरुस्तीसाठी देखील मोठ्या प्रमाणावर निधीची आवश्यकता आहे. त्यामुळे आजचा निर्णय घेण्यात आला. त्यानुसार निविदा प्रक्रियेद्वारे तज्ज्ञ सल्लागाराची नेमणूक करून त्यांच्यामार्फत तांत्रिक प्रस्ताव तयार करून घेण्यात येईल. दुग्धव्यवसायासह दूध व दुग्धजन्य पदार्थांच्या मार्केटिंगचा प्रदीर्घ अनुभव असणाऱ्या संस्थांना त्यासाठी प्राधान्य देण्यात येणार आहे. पीपीपी प्रक्रियेद्वारे निश्चित होणाऱ्या संस्थेसोबत करावयाच्या सामंजस्य कराराच्या अटी व शर्ती तसेच निवडीबाबतचे निकषही सल्लागारामार्फत अंतिम केले जातील.

-----o-----

पंढरपूर मंदिर समितीत आता सहअध्यक्ष पद

पंढरपूर येथील श्री विठ्ठल रुक्मिणी मंदिरे समितीवर सहअध्यक्ष हे नवीन पद निर्माण करण्याचा निर्णय आजच्या मंत्रिमंडळाच्या बैठकीत घेण्यात आला.

श्री विठ्ठल रुक्मिणी मंदिरे समितीमार्फत पंढरपूर येथील श्री विठ्ठल रुक्मिणी मंदिराचे व्यवस्थापन व नियंत्रण केले जाते. श्री विठ्ठल रुक्मिणी मंदिरातील धार्मिक विधी पार पाडण्यासाठी समितीच्या अध्यक्षांसह वारकरी संप्रदायाच्या चालीरिती व प्रथांची जाण असणाऱ्या अनुभवी सदस्याच्या नियुक्तीसाठी सहअध्यक्ष पदाची निर्मिती करण्यात आली आहे. तसेच या पदाच्या निर्मितीमुळे मंदिराचे व्यवस्थापन आता अधिक सुलभ होणार आहे. यासाठी पंढरपूर मंदिरे अधिनियम १९७३ मधील कलम २१ (१) क मध्ये सुधारणा करण्यासह २१ (१) ग अशी नवीन तरतूद समाविष्ट करण्यासाठी अध्यादेश काढण्यास मान्यता देण्यात आली.

-----०-----